

LBRIS

We know
books

ARCHIBALD JOSEPH CRONIN

Castelul pălărierului

Traducere din limba engleză
EUGEN FILOTTI

LBRIS

We know
books

CUPRINS

CARTEA ÎNTĂI	5
CARTEA A DOUA.....	279
CARTEA A TRELA	581

We know
books

ARCHIBALD JOSEPH CRONIN

The Hatter's Castle

© RAO Distribuție, 2021

Toate drepturile rezervate

Ilustrația copertei

© Gennadij Sirotenko | Dreamstime.com

2022

ISBN 978-606-006-692-7

RAO DISTRIBUȚIE

Str. Bărgăului nr. 9-11, sector 1, București, România

www.raobooks.com

www.rao.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CRONIN, ARCHIBALD JOSEPH

Castelul pălărierului / Archibald Joseph Cronin, - București :

RAO Distribuție, 2022

ISBN 978-606-006-692-7

821.111

• CARTEA ÎNTÂI •

1

Primăvara anului 1879 era neobișnuit de timpurie și de dulce. Verdele proaspăt al sămănăturilor se întindea lin peste șesurile Scoției de Jos, mugurii florilor de castan îmbobociseră în aprilie, iar gardurile vii de păducel care țărnuiau drumurile albe ce brăzdau câmpiile înfloriseră cu o lună înainte de vreme. În satele din interiorul țării, fermierii se bucurau cu măsură, iar copiii alergau desculți în urma sacalelor de stropit; în orașele de pe malul largului fluviu, zgomotul metalic al șantierelor navale răsuna mai puțin violent și, străbătând aerul călduț, se ridica spre poalele dealurilor din depărtare, unde zumzetul unei albine grăbite se unea cu el, până când behăitul vesel al micilor îl învingea. În orașe, funcționarii își scoteau haina spre a se răcori și leneveau în birourile lor, blestemând această vreme înăbușitoare, politica lordului Beaconsfield¹, veștile despre războiul cu zulușii și prețul ridicat al berii.

Astfel, deasupra întregului estuar al fluviului Clyde, de la Glasgow până la Portdoran, deasupra orașelor

¹ Lord Beaconsfield (Benjamin Disraeli), prim-ministru al Marii Britanii (1804-1881) (n.tr.)

Overton, Darroch, Ardfillan, situate între colinele de la Winton și de la Doran, și formând cele trei colțuri ale roditorului triunghi de pe malul drept al estuarului, deasupra străvechiului burg Levenford, care tăia exact în două baza acestui triunghi, în punctul unde râul Leven se vărsa în Clyde – deasupra întregului ținut strălucea un soare orbitor și, învăluți de această neașteptată și blândă căldură, oamenii munceau, trândăveau, sporovăiau, mormăiau, înșelau, se închinau, iubeau și trăiau.

În această zi de la începutul lui mai, fășii subțiri de nori plutiseră lăncede în aerul leneș de deasupra Levenfordului. Acum însă, spre sfârșitul după-amiezii, aceste pânze diafane porniră încet să se miște. O briză caldă se ridică, împânzindu-le peste cer, iar după ce le duse până unde nu mai puteau fi văzute, se lăsă în jos peste oraș, atingând întâi înalta stâncă istorică, semn distinctiv al confluenței Levenului cu fluviul Clyde, care își profila contururile clare pe cerul de opal, asemenea corpului inert al unui elefant de proporții gigantice. Vântulețul blajin ocoli stânca, străbătând apoi în grabă străzile principale, încinse de căldură, ale Orașului Nou, învecinat, plimbându-se printre calele înalte de lansare, macaralele cu brațele ridicate și carcasele de vapoare în construcție din șantierele în plină activitate ale firmei Latta & Co., de lângă gura fluviului. Pe urmă trecu domol, prin Church Street, așa cum se cuvinea să parcurgă o arteră înnobilită prin prezența în lungul ei a primăriei, a liceului orașenesc și a bisericii parohiale, până când, scăpat din această stradă austeră, se învârteji zglobiu în spațiul larg deschis al Răscrucii, înaintă agale printre șirurile de prăvălii de pe High Street, pătrunzând, în sfârșit, mai sus, în cartierul distins de la

Knoxhill. Aici însă, se plictisi repede de a hoinări de-a lungul teraselor de gresie roșie, roase de vreme, și de a zgâlțâi iedera de pe zidurile vechilor case de piatră și, căutând să ajungă în câmp deschis, dincolo de ele, apucă din nou spre oraș, rătăcind printre vilele cochete ale selectului cartier de la Wellhall și mângâind răzoarele rotunde de mușcate roșii din grădinile din fața lor. Străbătând apoi nepăsător strada decentă ce ducea din această zonă nobilă în câmp deschis, el se răci brusc când se izbi de ultima casă de pe această stradă. Era o locuință ciudată. De proporții mici, neputând cuprinde, după dimensiunile ei, mai mult de șapte camere, solid construită și prezentând un exterior rezistent și dur, de piatră cenușie, avea o arhitectură unică în felul ei.

Baza casei avea forma unui dreptunghi îngust cu latura mai lungă îndreptată spre stradă. Zidurile nu se ridicau direct de pe sol, ci deasupra unui fundament din piatră mai lung și mai lat cu un picior decât ele, și pe care întreaga construcție părea să se sprijine, ca un animal pe labele lui adânc înfipte în pământ. Fațada ce pornea de la acest soclu se înălța cu o rece severitate, încheindu-se pe jumătatea întinderii ei cu un fronton ascuțit, iar pe cealaltă jumătate cu un parapet scund, care se desfășura orizontal până întâlnea un al doilea fronton de formă asemănătoare celui din față și care alcătuia coronamentul peretelui lateral al casei. Aceste frontoane aveau ceva bizar, fiecare dintre ele convergând printr-o serie de trepte înalte în unghi drept spre un creștet crestă, care purta cu pompoasă demnitate o bilă mare și rotundă de granit cenușiu, lustruit; fiecare, de partea lui, se continua cu parapetul, care, cu creștăturile lui regulate și adânci, asemenea unor creneluri, le

lega între ele, formând un lanț greu de piatră ce încingea corpul casei ca niște cătușe.

La colțul dintre frontonul lateral și zidul din față, și încătușat deopotrivă prin acest șir de creneluri, se afla un turn scund și rotund, împodobit la mijloc cu o fridă adâncă în formă de romb, legat în partea inferioară de colțul zidului prin benzi rotunjite, sculptate, ce se pierdeau treptat, și încununat în partea de sus cu o turelă, în vârful căreia se înălța o prăjină subțire de drapel. Masivitatea dimensiunilor superioare făcea turnul să pară turtit și diform, dându-i aspectul unei frunți late și încrețite, desfigurată printr-o cicatrice adâncă, în timp ce cele două mici ambrazuri care-i întrerupeau suprafața aduceau cu doi ochi mijiți și îngândurați.

Drept sub această turlă se afla intrarea casei, a cărei îngustime îi dădea un aer sărăcăcios, neprimitor, asemenea unei guri subțiri și respingătoare. Laturile ei se prelungeau deasupra pragului de sus, într-o ogivă înaltă, încercuind un mic vitraliu întunecat și încheindu-se cu o lanțetă ascuțită. Ferestrele clădirii erau înguste, ca și ușa, și fără ambrazuri ieșite, având doar semnificația unor deschizături făcute prin grosimea zidului, care dădea parcă în silă acces luminii, dar fereau interiorul casei de priviri indiscrete.

Întregul aspect al casei era misterios, dușmănos și sinistru, scopul ei părând, de asemenea, ascuns și tenebros. Prin înseși proporțiile ei, eșua în chip jalnic în încercarea de a atinge aroganța și măreția unei reședințe senioriale, dacă acesta era cumva rostul turnului, meterezelor și repetării unghiurilor ei ascuțite. Și totuși, în răceala, asprimea și severitatea ei, casa aceasta nu putea fi trecută cu vederea, ca una ce ar fi tins, pur și simplu, la

o trufașă și provocatoare ostentație. Crenelurile ei erau pur formale, dar nu ridicole, ansamblul ei – extravagant, dar nicidecum rizibil, iar arhitectura ei pretențioasă avea ceva care o ferea de a fi privită cu amuzament, o anumită motivare mai adâncă, mai tainică, mai perversă, de care îți dădeai seama scrutând-o mai atent și care apăsa asupra casei ca o diformitate zăcând în însăși structura ei, ca o violare în piatră a adevărului.

Oamenii din Levenford nu râdeau niciodată de această casă, sau cel puțin nu pe față. Ceva nedefinit, o putere ce impregna toată atmosfera din jurul ei, îi împiedica chiar să zâmbească.

Clădirea nu avea grădină în față, ci numai o curte așternută cu pietriș, goală, uscată, dar de o curățenie absolută. În mijloc, ca un decor bizar, se afla un tun de bronz, care făcuse la origine parte din armamentul unei fregate care participase de mult la ultima salvă trasă de ea și, după ani îndelungați, petrecuți într-un depozit de fiare vechi, era așezat acum, lustruit cu grijă, între două grămezi simetrice de ghiulele, adăugând o ultimă notă de absurditate acestei locuințe fantastice.

În spatele casei se găsea un petic pătrat de iarbă, împodobit în cele patru colțuri cu patru stâlpi de fier pentru frânghiile de rufe și înconjurat de un zid înalt, lângă care creșteau câteva tufe răzlețe de coacăze, singura vegetație a acestui simulacru de grădină, cu excepția unui arbust melancolic, ce nu înflorea niciodată și-și apleca crengile peste una din ferestrele bucătăriei. Prin această fereastră din bucătărie, în ciuda faptului că era mascată de tufa de liliac, se putea desluși câte ceva din interiorul casei. Se vedea limpede că încăperea era comodă și confortabilă, cu toate că mobilierul,

compus din fotolii și o canapea tapisate cu țesătură de păr de cal, o masă lungă, o comodă păntecoasă lângă unul din pereți și un bufet din lemn de mahon lângă altul, nu avea nimic atrăgător. Dușumeaua era acoperită cu mușama cernită, tapete galbene, lăcuite, îmbrăcau pereții, iar un ceasornic greu, de marmură, împodobeza căminul, indicând, cu un aer subtil de superioritate, că încăperea nu servea numai la gătit – treabă ce se executa, de fapt, mai ales alături, în oficiu –, ci era, în realitate, camera de zi a casei, unde cei care locuiau în ea își luau mesele și își petreceau laolaltă ceasurile de răgaz.

Acum, acele somptuosului ceasornic arătau ora cinci și douăzeci, iar bunica Brodie ședea în fotoliul ei din colț, lângă focul din vatră, prăjind pâinea pentru ceai. Era o femeie bătrână, ciolănoasă, colțuroasă, împuținată la trup, dar nu veștejită de cei șaptezeci și doi de ani ai ei, zbârcită și cioturoasă, ca trunchiul unui copac fără sevă, uscată, dar încă tare și rezistentă, călită de vârstă și de anii ce trecuseră peste dânsa. Măinile, mai ales, erau noduroase, cu articulațiile îngroșate de artrită. obrazul ei avea culoarea unei frunze veștede și era tivit și brăzdat de riduri; trăsăturile erau grosolane, masculine și ferme, părul, încă negru și despărțit exact la mijloc printr-o cărare albă și dreaptă, era bine întins și strâns într-un nod tare la ceafă; câteva fire de păr, aspre și răzlețe, îi creșteau neregulat, ca buruienile, pe bărbie și pe buza de sus. Purta un corsaj negru și un șal peste umeri, o mică bonetă neagră, o fustă lungă până la pământ, de aceeași culoare, și ghete cu elastic, care, cu toate că erau largi, lăsau să se vadă bine nodurile umflate și tălpile plate ale picioarelor ei.

Stând ghemuită în fața focului, cu boneta alunecată într-o parte din pricina efortului, și sprijinind cu mâinile ce-i tremurau furculița lungă în care erau înfipte două felii groase de pâine, le prăjea cu nespusă grijă, rumenindu-le ușor și lăsând miezul să rămână moale. După ce isprăvi cu ele, spre deplina ei satisfacție, și le așeză pe acea parte a tăviței de unde putea să le apuce repede și cu dibăcie atunci când familia avea să fie adunată în jurul mesei de ceai, ea își duse la capăt treaba în chip mai neglijent și fără interes. În timp ce prăjea pâinea, își rumega gândurile. Semnul acestor meditații era clămpăneala dinților ei falși, atunci când își suga obrazii. Era, pur și simplu, de neiertat, își spunea în gând, că Mary uitase să aducă brânza.

Fata asta devenea tot mai nepăsătoare; te puteai încrede tot atât de puțin în ea pentru treburi atât de importante ca într-o copilă cu mîntea slabă. Ce plăcere putea să-ți faci un ceai fără brânză? Brânză proaspătă de Dunlop¹! La această idee, buza ei superioară, neobișnuit de lungă, începu să tremure și un fir de salivă îi curse la colțul gurii.

Pe când își rumega gândurile, furișa pe sub sprâncelele-i încruntate câte o privire grăbită și plină de muștrare către nepoata ei, Mary, care ședea în celălalt colț al încăperii, în fotoliul de păr de cal, rezervat folosinței tatălui ei, și, ca atare, interzis celorlalți membri ai familiei.

Mary însă nu se gândea nici la brânză, nici la fotoliu, nici la crimele pe care le săvârșise, uitând de cea dintâi și tolănindu-se în cel de-al doilea. Blânzii ei ochi căprui priveau pe fereastră, ațintiți în zare, ca și cum ar fi văzut

¹ Brânză grasă din lapte nesmântănit. (n.tr.)

acolo un lucru oarecare, o scenă ce se întâmpla încântător sub privirea ei strălucitoare.

Din când în când, gura ei sensibilă schița un zâmbet; dădea atunci imperceptibil și fără a-și da seama din cap, făcând cârlionții ei să se miște și mici valuri scilpitoare de lumină să joace în părul ei. Măinile ei mici, a căror piele era moale și netedă ca niște petale de magnolie, se odihneau în poală, cu palmele în sus – simboluri pasive ale contemplației ei. Ședea dreaptă ca o vergea și era frumoasă, ca frumusețea senină și sumbră a unui lac adânc și calm, pe marginea căruia s-ar legăna smocurile tulpinilor de stuf. Avea prospețimea neîntinată a tinereții, dar, cu toate că nu împlinise decât șaptesprezece ani, fața ei palidă și trupul subțire, abia format, respirau un aer de liniște și de calmă forță morală.

În cele din urmă, supărarea crescândă o făcu pe bătrână să rupă tăcerea. Demnitatea îi interzicea un atac direct; se mărgini deci să spună, cu o amărăciune sporită de faptul că-și înăbușea indignarea:

– Stai în fotoliul tatălui tău, Mary.

Niciun răspuns.

– Fotoliul pe care șezi e al lui tată-tău, nu auzi?

Din nou fata nu răspunse. Atunci, tremurând toată de furie și nemaiputându-se stăpâni, baba izbucni:

– Ce, ești surdă, n-ai glas, ba poate te-ai și prostit? Netrebnic! Cum ai putut să uiți de cumpărăturile de azi după-amiază? Nu e zi din săptămâna asta în care să nu fi făcut vreo năzbâtie! Te-a zăpăcit poate căldura?

Ca un om trezit brusc din somn, Mary își ridică ochii, își veni în fire și zâmbi, ca și cum razele soarelui ar fi căzut pe lacul trist și calm al frumuseții ei.

– Ai spus ceva, bunico? Întrebă ea.

– Nu! strigă bătrâna, cu o voce răgușită. N-am spus nimic, am deschis gura doar ca să prind muște! E o distracție minunată, când n-ai nicio treabă. Trebuie s-o fi încercat și tu când ai coborât în oraș azi după-amiază. Dacă ai închide gura și ai deschide ochii, ai fi poate mai atentă la ce ai de făcut.

În clipa aceea, Margaret Brodie intră din încăperea de lângă bucătărie, ținând în mână un ceainic mare din metal alb, înaintând repede, cu pași mai mult târșâiți și cu trupul aplecat, poziție pe care o avea de obicei și care o făcea să pară totdeauna grăbită și cuprinsă de teama de a sosi în întârziere. Își schimbase halatul, pe care-l purta la treburile din casă, cu o bluză și o fustă de satin negru, dar fusta era pătată și o panglică dezlegată îi atârna neglijent la talie, după cum și părul îi cădea în șuvițe dezordonate pe obraz.

Își ținea veșnic capul înclinat într-o parte. Cu mulți ani în urmă, afișase această atitudine, pentru a arăta resemnare și o adevărată supunere creștinească, în perioada de încercări și suferințe; cu timpul însă, nevoia continuă de a-și manifesta renunțarea o făcuse să o adopte în mod permanent. Nasul ei părea să urmeze această deviere de la poziția verticală, poate din simpatie, dar mai degrabă ca rezultat al unui tic nervos pe care-l prinsese în anii din urmă și care consta în a-și împinge cu dosul palmei nasul de la dreapta la stânga. Fața ei era ofilită, obosită și demnă de milă; întreaga ei ținută era umilă și jalnică; făcea însă impresia că-și încordează neîncetat puterile sleite. Avea patruzeci și doi de ani, dar arăta cu zece ani mai bătrână. Era mama lui Mary; acum însă, ele păreau tot atât de străine una de alta, ca o oaie bătrână de o tânără caprioară.

Deprinsă din experiență să domine toate situațiile ce se iveau în casă, Mama, căci așa îi spuneau doamnei Brodie toți membrii familiei, își dădu seama dintr-o privire de furia bătrânei și de stinghereala lui Mary.

– Scoală-te de acolo, Mary! strigă ea. E aproape cinci și jumătate, și ceaiul nu e încă opărit. Du-te și cheam-o pe soră-ta. Ai isprăvit cu pâinea prăjită, bunico? Doamne! Ai ars o felie! Dă-mi-o mie. Am s-o mănânc eu. N-avem voie să risipim nimic, aici, în casă.

Luă felia arsă și și-o puse ostentativ pe farfurie. Apoi se apucă să mute în mod inutil încoace și încolo toate lucrurile de pe masă, ca și cum niciunul n-ar fi fost așezat cum trebuie și nici n-ar fi putut să fie aranjat cum se cuvine, atât timp cât dansa nu avea să fi răscumpărat cu prețul propriilor ei eforturi păcatele aceluia care pusese masa cu atâta lipsă de grijă.

– Așa se pune masa? murmură cu dispreț, în timp ce fiică-sa se sculă și trecu în vestibul.

– Nessie, Nessie! strigă Mary. Hai la ceai, la ceai!

O voce slabă și ascuțită îi răspunse din capul scării, intonând cuvintele ca într-un cântec:

– Cobor îndată! Așteaptă-mă!

O clipă după aceea, cele două surori intrară în bucătărie, făcând să se vadă imediat, independent de diferența lor de vârstă – căci Nessie nu avea decât doisprezece ani –, cât de izbitor contrastau firea și trăsăturile lor.

Nessie avea un aspect diametral opus aceluia al lui Mary. Părul ei, spălăcit ca inul, aproape incolor, era strâns împletit în două codițe netede. Moștenise de la maică-sa ochii aceia deschiși și blânzi, ușor voalați, de albăstrimea presărată cu delicate pete albe a șopârliței, având totdeauna o expresie blândă și împăciuitoare, de

parcă s-ar fi silit neîncetat să facă pe placul celorlalți. Fața îi era îngustă, fruntea înaltă, fină și albă, obraji rumeni ca ai păpușilor de ceară, bărbia subțire și ascuțită, gura mică și veșnic întredeschisă, cu buza de jos ușor răsfrântă – toate acestea exprimând, la fel ca și zâmbetul, blajin și gratuit, pe care îl schița acum, aceeași slăbiciune ingenuă, legată de frăgezimea vârstei, dar, totodată, înăscută.

– Nu ne-am adunat cam devreme astă-seară, Mamă? întrebă fără rost, înfățișându-se în fața maică-sii pentru ca aceasta s-o inspecteze.

Doamna Brodie, ocupată cu ultimele amănunte ale pregătirilor ei, îi lichidă, cu o mișcare a mâinii, întrebarea, replicând fără a se uita la ea:

– Te-ai spălat pe mâini?

Apoi, aruncând o privire la ceasornic și fără a mai aștepta răspunsul, porunci cu un gest scurt:

– Așezați-vă!

Luară loc toate patru în jurul mesei, bunica Brodie fiind, ca de obicei, cea dintâi. Rămaseră în așteptare, în vreme ce doamna Brodie își sprijinea cu nervozitate mâna pe manșonul ce acoperea ceainicul. Atunci, în tăcerea așteptării, răsună bătaia gravă a pendulei cu picior din vestibul, vestind jumătatea orei; în aceeași clipă, ușa din față se deschise cu un clinchet, fiind apoi închisă cu energie. Un baston se ciocni cu zgomot de tabla suportului, pași grei străbătură măsurat coridorul, ușa bucătăriei se deschise și James Brodie apărură în prag. Se îndreptă spre fotoliul ce-l aștepta, se așeză, își întinse mâna spre a lua în primire ceașca lui mare, specială, plină până la buză de ceai fierbinte, apoi Mama îi puse în față o farfurie mare cu ochiuri cu șuncă, abia scoasă